

El segrest dels documents del País Valencià

La documentació del País Valencià que es conserva a l'Arxiu de Salamanca ha estat, fins al moment, ignorada per historiadors, polítics i mitjans de comunicació. Ara, però, se sap que, únicament de València, en van sortir tres vagons plens. Caldria afegir-hi, a més, els camions enviats i els documents convertits en pasta de paper.

S'ha parlat molt dels documents catalans de Salamanca, però poc dels documents valencians.

Val a dir, però, que al mateix temps que es preparava l'ocupació de Catalunya, es va preparar també l'ocupació de València. Ja el 1938 es van designar els caps que havien de fer-se càrrec de la València ocupada, amb l'objectiu de dominar la ciutat i d'emprendre la repressió, una part de la qual consistia a confiscar documents.

En l'ofensiva de l'abril del 1938, l'exèrcit de Franco va ocupar les comarques catalanes de l'Ebre occidental i, alhora, va ocupar la franja que va de Vinaròs a Castelló. Aquests fets van suposar el tall comunicatiu entre Catalunya i el País Valencià. Els equips de registre anaven fent la seva tasca, per on transcorria la guerra, fins a arribar a Castelló, on van dipositar els documents que van intervenir, en espera de seguir l'ofensiva cap a València.

Tot just van entrar les tropes a València, Martín Sastre es va fer càrrec de l'Oficina de València; Gregorio Ribera Uriz, de l'arxiu i classificació, i Miguel Arias Gutiérrez, de la secretaria. La resta de l'Oficina era formada per un total de 29 persones, entre els equips de registre i els de l'oficina, que s'incorporaren a partir del 24 d'abril d'aquell mateix any. Tots eren voluntaris de València. Els caps d'equip eren Miquel Adlert Noguerol, Salvador Esparza Estellés, Fernando Nogués Mezquita, Juan Pérez Lucía Burriel i Vicent Serra Ferré. Disposaven de dos vehicles: un Ford de Madrid i un Austin pres a Bar-

celona. El centre d'operacions es va establir al local del Liceo de Levante, una lògia maçònica del carrer Comte de Montornés, número 19. L'advocat Pascual Serrano Josa, tot i que no consta en plantilla, va ser-ne un actiu i desinteressat col·laborador. A Alacant, s'hi va establir una altra oficina. Manuel Senante Esplà n'era el responsable.

Hi ha notícies que a l'Oficina de València es treballava amb plena intensitat. Gregorio Ribera, cap de l'Oficina d'aquesta ciutat, denunciava en un informe que amb el local de Montornés no n'hi havia prou. Tres o quatre vegades al dia arribaven les camionetes amb documents que eren descarregats amb ajut de tot el personal. Fins i tot s'hi va incorporar "*personal femenino*" d'Auditoria de Guerra per ajudar-los a fer fitxes —se'n feia un exemplar per al tribunal militar i un altre per al servei.

Una de les tasques a què va dedicar més esforç va ser a la documentació maçònica, de la qual es van endur dos camions plens a Salamanca: el dies 17 i 19 d'abril del 1939. A València, es va seguir el mateix sistema que a Catalunya: es feien registres a la ciutat i rodalies, es demanaven documents als ajuntaments mitjançant una circular. Els ajuntaments de Benicarló i Bocairent, per exemple, van respondre positivament; els de Domenyo, Navarrés i Zarra, però, no en van fer cas.

El 4 de setembre Martín Sastre va anar a València per organitzar el trasllat de la documentació i de les lògies. D'aquestes lògies van traure els elements decoratius i simbòlics que havien de

formar part de la que encara avui es pot visitar a Salamanca. S'emportaren fins i tot el mosaic que hi havia al terra de la lògia del carrer Montornés. Una part d'aquestes lògies, però, va anar a parar al Govern Civil de València, on van quedar instal·lats quatre bancs de fusta a la sala de visites. Per al trasllat, van demanar dos-cents sacs, per poder posar-hi els documents, i tres vagons de tren.

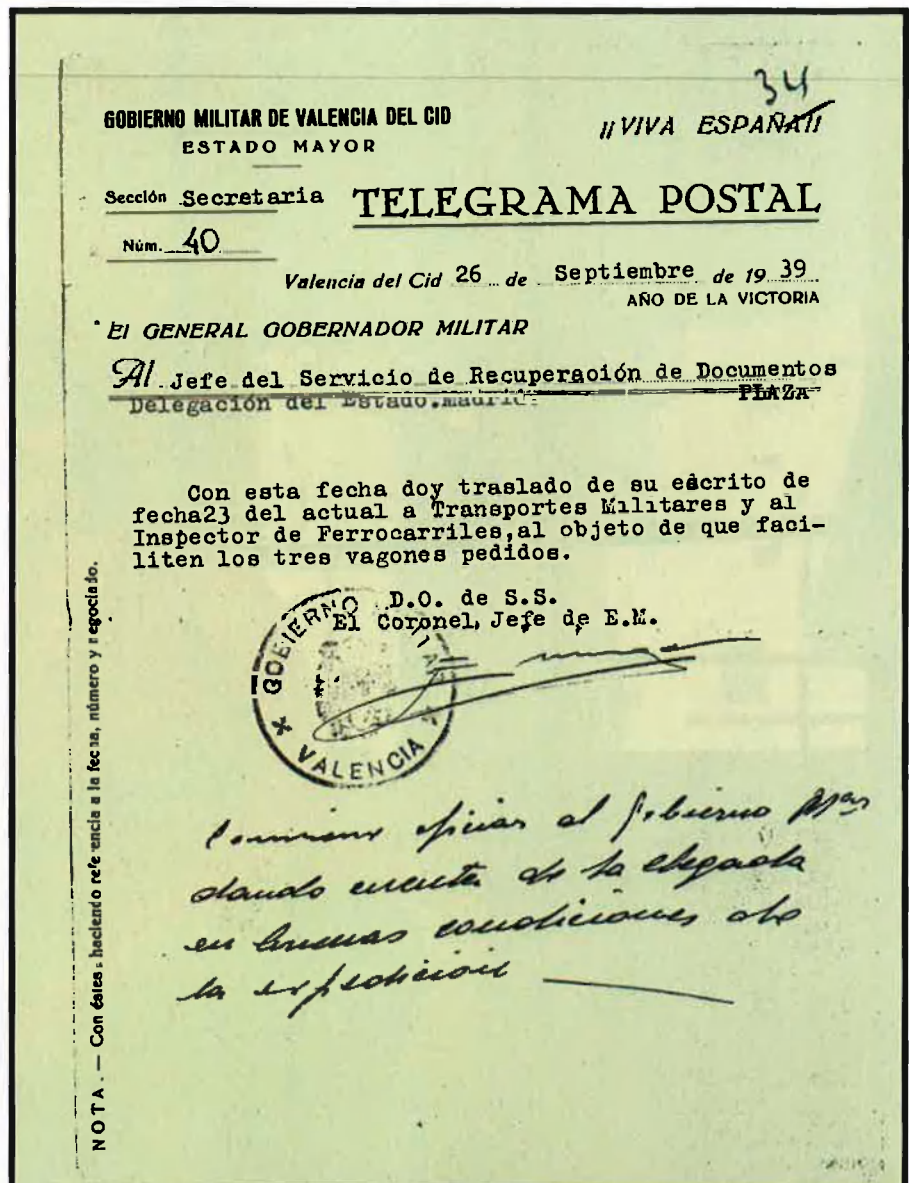
Joaquim Manglano, el baró de Càrcer, l'alcalde de la ciutat en aquell moment, que coneixia Ulibarri, cap del servei de segrests de documentació, va facilitar dos camions i personal per carregar els sacs. A les 11 h de la nit del 28 de setembre, van sortir de València tres vagons carregats amb els documents i els mobles de les lògies destinats a Salamanca. Hi van quedar tres tones de pasta de paper, venudes per set-cents pessetes de l'època, les quals es van fer servir per pagar les despeses del servei.

Només de València es van endur tres vagons amb 200 sacs de documents

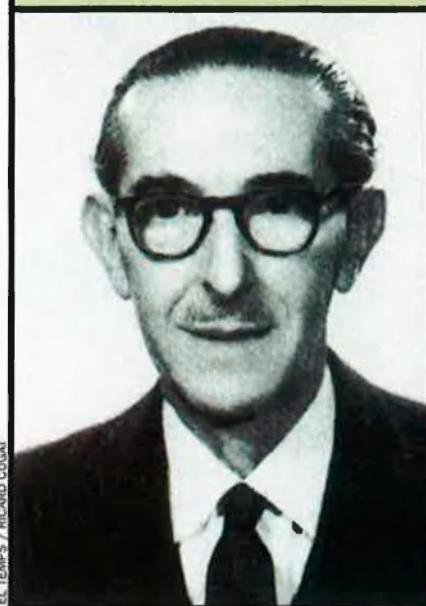
El 29 de setembre ja havia acabat la feina a València. Només Serrano, en un despatx de Govern Civil, va seguir classificant els documents que intervenia la policia, dels quals feia fitxes que al seu torn eren posades a la disposició de la mateixa policia que havia proporcionat els documents.

Aquesta és una mostra de l'operació que es va dur a terme al País Valencià. En paraules de Martín Sastre, el volum de la documentació intervinguda va ser "més considerable del que no ens podem pensar". Tot el fons de documents de les oficines de Castelló, de València i d'Alacant, que resten al dipòsit de Salamanca també hauria de ser retornat al País Valencià: als seus legítims propietaris o per ser conservats a l'Arxiu del Regne de València.

Pep Cruanyes i Tor

NOTA. — Con éstas, haciendo referencia a la fecha, número y especie de.

EL TEMPS / RICARD CUGAT

De dalt a baix i d'esquerra a dreta, telegrama enviat al Servicio de Recuperación de Documentos de València; Joaquim Manglano, que va ser l'alcalde de València del 1939 al 1943, i detall de la façana de l'Arxiu de Salamanca, anomenat oficialment Archivo Histórico Nacional. Sección Guerra Civil.

